

Ahol a vörösiszap pusztított

Települések az Ajkai kistérségben: Devecser, Kolontár, Somlóvásárhely, Túskevár

2010. október 4-én, amikor átszakadt a tározó gátja, a kiömlő vörösiszap a Torna patak völgyében vonult le. A legnagyobb erővel Kolontárra zúdult, majd Devecser és Somlóvásárhely mélyebben fekvő területeit öntötte el, és folytatta útját Somlójenő és Túskevár felé. A Torna patak a megyehatáron torkollik a Marcalba. Jobb partján, Veszprém megyében tizennyolc, bal partján, Vas megyében nyolc kistelepülés húzódik, Győr-Moson-Sopron megyéig.

A szennyező anyag elpusztította a Marcal folyó teljes élővilágát, és jelentős veszteséget okozott a vadállományban. Érintette a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkhoz tartozó értékes védett területeket is. A vörösiszap 800 hektárt árasztott el: gyepet, előkészített szántót, lucerna-, kukorica- és cirokföldeket. Háziállatok és tartott állatok pusztultak el. A katasztrófa miatt felfüggesztették az élelmiszer előállító üzemek működését, Devecserben és Kolontáron állati eredetű élelmiszereket semmisítettek meg. Zárolták a devecseri benzinkút teljes készletét.

Kolontáron, a Torna patak közüti hídjánál vett első vízminta 12,74-es pH értéket mutatott. (Az abszolút lúgos kémhatás 14 pH). Az itt, valamint Kemeneshőgyésznél a következő napokban a Marcalból vett vízmintában a kémhatás meghaladta a 10 pH értéket. Miután megszűnt az iszapömlés, a felszíni vizek lúgossága mérséklődött: október 13-án a Torna patakon és a Marcalon egyaránt 8,5 pH-nál alacsonyabb kémhatást mértek, valamennyi vízmintában. A mérési adatok alapján a lúgos vízszennyezés nem érte el a Dunát. Október 13-án a Gönyűnél vett minta kémhatása 8,18 pH volt, nem változott a korábban mért értékekhez képest.

A levegő szennyezettségét is mérték. Devecsernél október 7-én és 8-án a szálló por 24 órás átlaga 10 mikrométernél kisebb (PM10) finom por esetében 31,7 mikrogramm volt köbméterenként. (Az egészségügyi határérték 50 mikrogramm.) Ahogy száradt a vörösiszap, október 13-án és 14-én a PM10 értéke már 57,7 volt. Október 7. és 10. között a szálló porból meghatározott fémkomponensek (króm, ezüst, ón, antimon, szelén, arzén, kadmium, ólom, higany, kobalt) napi átlagos koncentrációja az analitikai kimutatási határ alatt volt.

Az ajkai kistérséget 39 település alkotja. Közülük kettő város: a kistérség központja, Ajka és Devecser. A települések többsége aprófalva, a 37 község közül 22 lélekszáma nem éri el az ötszáz főt, hét község népessége 500 és 1000 fő közötti. A kistérség lakossága az ezredforduló óta fogy, amiben a természetes fogyáson kívül szerepet játszik az elvándorlás is.

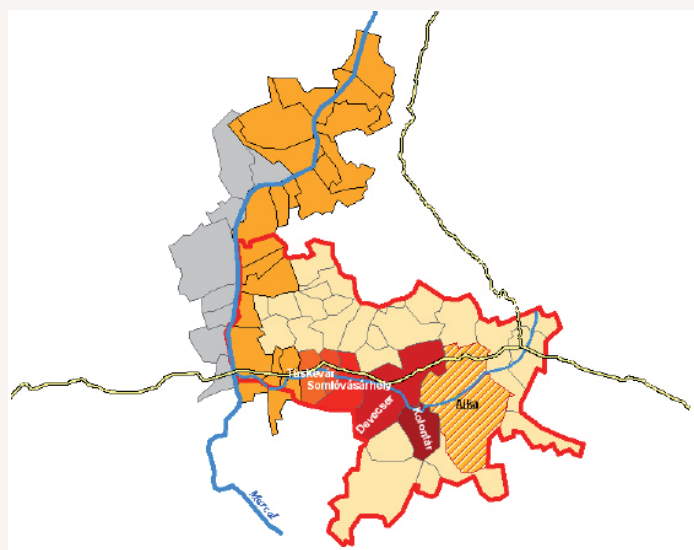
A térség meghatározó városa, Ajka, ahol mintegy 30 ezren élnek. A katasztrófa által leginkább érintett négy település – Devecser, Kolontár, Somlóvásárhely és Túskevár – népessége 2010 elején együttesen közel 7100 fő volt. Ezen belül Túskevár és Kolontár lélekszáma nem éri el az ezer főt. Az ezredforduló óta mind a négy település népessége csökkent: a 4600 lakosú Devecseré 610, Kolontár, Somlóvásárhely és Túskevár lakónépessége pedig együtt 77 fővel fogyott.

A négy település népességének korösszetétele kedvezőbb az átlagosnál. Kolontáron és Somlóvásárhelyen a gyermekkorúak száma valamelyest meghaladja az időskorúakat, Devecserben és Túskeváron az időskorúak aránya a nagyobb. Száz aktív korúra (15–64 évesre) átlagosan 18–23 gyermek és 20–25 idős jut. Az eltartottsági ráta Devecserben a legmagasabb (48 százalék), Kolontáron és Somlóvásárhelyen 41 százalék körüli. A 2000–2009-ben az ajkai kistérségben született mintegy 5 ezer gyermek

közül 704 újszülött az említett négy településen jött a világra. Az ezer lakosra jutó élveszületések évi átlagos száma mind a négy településen magasabb a kistérség átlagánál.

A vörösiszap útja Kolontártól Malomsokig

1.ábra

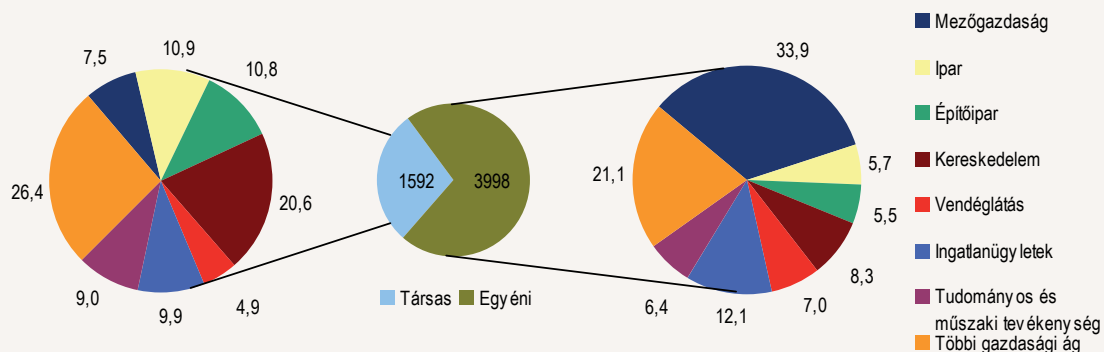
Az Ajkai kistérségre 2000 óta a lakónépesség elvándorlása jellemző. Az érintett négy település közül csak Somlóvásárhely és Túskevár mutat minimális, mintegy 70 fős többletet az ezredforduló óta.

A legutóbbi népszámlálás adatai alapján az ajkai kistérség lakosainak négy százaléka, 2400 fő vallotta magát valamely hazai kisebbséghez tartozónak. A katasztrófában érintett négy településen összesen alig több mint 220 személy tartozik a kisebbségekhez, többségük cigány.

Kolontár, Devecser, Somlóvásárhely és Túskevár együttes lakásállománya 2872, ami az év elején a kistérségi lakásállomány 12 százaléka. Ezen a négy településen 2000 és 2009 között összesen 75 új otthon készült el (Devecserben 42, Kolontáron 15), ami a kistérségi új lakások 10 százaléka. Az elmúlt évben Devecserben 23, Kolontáron egy lakásépítési engedélyt adtak ki. A devecseri lakások mindegyike rendelkezik vezetékes ivóvízzel. Bár a csatornázás csak 2005-ben kezdődött, a közcsontrához 84 százalékuuk csatlakozott. A másik három település lakásai is csaknem teljesen (98–99 százalékban) rákapsolódtak a vezetékes ivóvíz-hálózatra, ugyanakkor ezek a falvak még nincsenek csatornázva. Az érintett települések minden lakása rendelkezik vezetékes villamos energiával, és a vezetékesgáz-hálózat is kiépített. Devecserben és Kolontáron háztartási vezetékes gázt fogyasztó háztartások aránya meghaladja a 60 százalékot (Somlóvásárhelyen ez az arány 30, Túskeváron 22 százalék).

2009-ben Devecserben négy, Somlóvásárhelyen és Túskeváron egy-egy háziorvos praktizált, Kolontáron nincs önálló orvosi státus. Devecserben 275 óvodai férőhelyre 185 gyermek jutott, az előző évben 18 pedagógus 8 óvodai gyermekcsoporttal foglalkozott. Az általános iskola 24 osztályá-

A regisztrált vállalkozások megoszlása főbb gazdasági ágak szerint az ajkai kistérségben, 2010. szeptember 30.

ban 47 pedagógus 417 tanulót tanított. Az említett falvakban kis létszámú általános iskolai osztályok találhatóak.

A lakosság megélhetését az ajkai kistérségben elsősorban az Ajkán létesült nagyvállalkozások munkahelyei biztosítják. A térség kettős arculatú, mert a többi település agrárjellegű. A térséget átszelő 8-as főközlekedési út mentén található Somló-hegy is, a híres borvidékkel. Ajka iparváros, Devecser, a régi mezőváros pedig 1997. július elsejével lett újra város.

A térségben 2010 harmadik negyedévének végén 5590 vállalkozást tartottak nyilván. Közel hattizedüket Ajkán, további 9 százalékukat Devecserben regisztrálták. 28 százalékuk társas, 72 százalékuk egyéni vállalkozás. Előbbiek a kistérség központjában, Ajkán a legjellemzőbbek, ahol minden harmadik cég az ipar, építőipar és minden ötödik a kereskedelem és a szolgáltatás területén tevékenykedik. Az egyéni vállalkozások szerepe Ajkán kívül, a kistérség többi településén jelentős. Különösen magas, a kistérségi átlagot (26,4 százalék) meghaladó az agrártermelést folytató vállalkozások aránya Kolontáron (45,5 százalék), Somlólásárhelyen (36,1 százalék) és Devecseben (31,9 százalék). A térségben tizenkét nagyvállalat működik. Az ajkai tíz, túlnyomórészt ipari cég közül a legnagyobbak a Magyar Alumínium Termelő és Kereskedelmi Zrt., valamint a Le Bélier Magyarország Formöntőde Zrt. További két vállalkozás (Devecseri Agrokémiai Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., illetve Gallus Baromfityénysző és Keltető Kft.) pedig Devecserben található.

Az iszapkatasztrófa által leginkább sújtott négy településen, a 2010. június 1-jei eszmei időpontban végrehajtott Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ 2010) előzetes adatai alapján összesen 1380 szarvasmarhát, 225 sertést, 403 juhot és közel 532 ezer tyúkot regisztráltak. 152 gazdaságban tyúkot, 70 gazdaságban sertést, hét-hét gazdaságban pedig szarvasmarhát, illetve juhot tartottak. A szarvasmarha- és a juhállomány lényegében Devecseben koncentrálódott. Itt tartották a sertésállomány 33, a tyúkfélék 79 százalékát. Kolontáron ez az arány 14, illetve 21 százalék volt.

A településeken élők keresetéről nem rendelkezünk adatokkal, de a személyi jövedelemadó adatokból következtethetünk a jövedelmi viszonyokra. Ezek alapján a katasztrófa által sújtott négy településen lényegesen kedvezőtlenebb a jövedelmi helyzet mind a megye, mind pedig a kistérség átlagánál. Az ajkai kistérségben átlagosan ezer lakosra 455 adózó jut, amely 16-tal kevesebb a megye átlagánál, és az adóalapot képező éves jövedelem – 1 millió 553 ezer forint – szintén jelentősen elmarad attól. Az említ-

tett négy település közül az ezer lakosra jutó adózók száma Devecserben a legalacsonyabb (393), de a többi érintett településen is alatta marad a kistérség átlagának. Az egy adófizetőre jutó szja-alapot képező jövedelem szerint a legkisebb keresetűek Kolontár és Tüskevár lakói, akik éves szinten 217, illetve 171 ezer forinttal kevesebb jövedelem után adóznak, mint a kistérségben élők átlagosan.

2010 elején a vörösiszap-katasztrófa által legjobban veszélyeztetett négy település mintegy hétezer lakosságának 30 százaléka volt nyugdíjas. A jövedelmi helyzetét tekintve leghátrányosabb helyzetben lévő munkanélküliek körébe e települések lakónépességének 9,8 százaléka, az aktív korúaknak 12,7 százaléka tartozott.

A katasztrófa leginkább Kolontárt sújtotta. A község népessége 2010. elején 769 fő volt, ebből a 15–74 évesek, a gazdaságilag aktív korúak száma 604 fő, arányuk 78,5 százalék. 2009 végén a nyilvántartott álláskeresők száma 85 volt, ami a gazdaságilag aktív népesség 14 százaléka. Az egy éven túl munkát keresők a munkanélküliek mintegy 41 százalékát teszik ki. A települési önkormányzat többféle szociális ellátással segíti az alacsony jövedelműeket. 2009-ben 202 esetben, összesen 194-en kaptak átmeneti segínyt Kolontáron. Tizenkét család részesült lakásfenntartási támogatásban. A szegény családokat rendkívüli gyermekvédelmi támogatással segítették. Az elmúlt évben 89 esetben, 75 család kapott ilyen támogatást. Kolontáron 209 fő részesült nyugdíjban, ebből 155 személy saját jogúként. Közgyógyellátási igazolvánnyal 19 lakos rendelkezett.

Devecser lakónépessége 2010 elején 4641 fő, ebből a 15–74 évesek száma 3555, aránya 77 százalék volt. 2009. év végén a nyilvántartott álláskeresők száma 461 volt, ami a gazdaságilag aktív népesség 13 százaléka. Az egy éven túl munkát keresők a munkanélküliek majdnem felét, 47,3 százalékát teszik ki. A települési önkormányzat 2009-ben 151 esetben összesen 112 fő részére folyósított átmeneti segínyt. Lakásfenntartási támogatásban 124 család részesült. Az elmúlt évben 45 esetben, 35 szegény család kapott rendkívüli gyermekvédelmi támogatást.

Devecserben 1408 fő részesült nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban (saját jogon 1184 fő). Itt az időskorúak nappali intézménye 45 férőhellyel rendelkezik, nappali ellátásban 14-en, házi segítségnyújtásban 53-an, szociális étkeztetésben 58-an részesültek. Devecserben van egy 100 férőhelyes, bentlakásos önkormányzati fenntartású szociális intézmény is. Közgyógyellátási igazolványa 184 lakosnak volt.

Elérhetőségek:

judit.vida@ksh.hu Telefon: (+36-1) 345-6998
Gyorgyne.Berta@ksh.hu Telefon: (+36-88) 620-205

[Információs szolgálat](#) Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu

© KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, 2010

A kiadvány kialakítása egyedi, annak tördelési, grafikai, elrendezési és megjelenési megoldásai a KSH tulajdonát képezik. Ezek átvétele, alkalmazása esetén a KSH engedélyét kell kérni.

Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével történhet!

TÁBLÁZATOK

1. Terület, lakónépesség

Megnevezés	Terület, km ²	Lakónépesség, fő	Népsűrűség, fő/km ²	Lakónépesség változása, 2000=100,0
		2010. január 1.		
Ajkai kistérség összesen	743,43	55 043	74	91,6
Ebből:				
Ajka	95,05	29 419	310	91,3
Devecser	64,11	4 641	72	88,4
Kolontár	21,72	769	35	94,0
Somlóvásárhely	23,21	1 100	47	98,6
Túskevár	17,01	568	33	97,9

2. Korösszetétel, 2010.január 1.

(%)

Megnevezés	A lakónépességből a			Öregedési index	Idős népesség eltartottsági rátája	Gyermek népesség eltartottsági rátája	Eltartottsági ráta
	-14	15-64	65-				
	éves népesség aránya						
Ajkai kistérség összesen	13,8	68,7	17,5	126,2	25,4	20,1	45,6
ebből:							
Ajka	12,6	69,9	17,5	138,3	25,0	18,1	43,1
Devecser	15,5	67,5	17,0	110,2	25,3	22,9	48,2
Kolontár	14,8	70,7	14,4	97,4	20,4	21,0	41,4
Somlóvásárhely	14,8	71,2	14,0	94,5	19,7	20,8	40,5
Túskevár	15,5	68,3	16,2	104,5	23,7	22,7	46,4

3. A népmozgalmi arányszámok ezer lakosra jutó évi átlagos száma, 2000-2009

Megnevezés	Élvezületések	Halálozások	Természetes szaporodás/ fogyás	Belföldi vándorlási különbözet
Ajkai kistérség összesen	8,8	13,4	-4,6	-5,0
ebből:				
Ajka	8,3	11,0	-2,7	-7,5
Devecser	9,2	16,8	-7,6	-5,0
Kolontár	9,7	10,3	-0,6	-6,4
Somlóvásárhely	9,0	14,4	-5,4	4,5
Túskevár	10,1	16,1	-6,0	3,3

**4. A regisztrált vállalkozások száma az Ajkai kistérségben,
2010. szeptember 30.**

Gazdasági ágak	Gazdasági szervezetek összesen	Egyéni vállalkozás	Társas vállalkozás	Ebből:			Vállalkozás összesen
				Kft.	Rt.	Bt.	
A Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	1 485	1 356	119	36	1	22	1 475
B Bányászat, kőfejtés	3	–	3	3	–	–	3
C-E ipar	405	174	227	166	3	57	401
F Építőipar	390	218	172	114	–	51	390
G Kereskedelem, gépjárműjavítás	661	333	328	192	1	125	661
H Szállítás, raktározás	173	77	96	77	1	17	173
I Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	360	281	78	49	–	27	359
J Információ, kommunikáció	76	43	33	17	–	16	76
K Pénzügyi, biztosítási tevékenység	175	149	26	14	1	11	175
L Ingatlanügyletek*	643	485	157	52	–	13	642
M Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	398	254	144	66	1	61	398
N Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	225	163	57	34	–	19	220
O Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	62	–	–	–	–	–	–
P Oktatás	235	173	15	5	–	10	188
Q Humán-egészségügyi, szociális ellátás	152	38	85	17	–	67	123
R Művészet, szórakoztatás, szabad idő	225	85	26	20	–	5	111
S Egyéb szolgáltatás	432	166	26	11	–	14	192
T Háztartás munkaadói tevékenysége; termék előállítása	3	3	–	–	–	–	3
U Területen kívüli szervezet	1	–	–	–	–	–	–
Összesen	6 104	3 998	1 592	873	8	515	5 590

**5. A regisztrált vállalkozások száma főbb gazdasági ágak szerint
2010. szeptember 30.**

Gazdasági ágak	Ajkai kistérség	Ebből:				
		Ajka	Devecser	Kolontár	Somlóvásárhely	Túskevár
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	1 476	374	156	35	35	23
Ipar	404	262	27	5	9	4
Építőipar	390	215	20	4	8	6
Kereskedelem, gépjárműjavítás	661	401	66	6	7	5
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	359	187	28	3	8	6
Ingatlanügyletek	642	490	35	6	4	4
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	399	286	31	2	2	6
Többi gazdasági ág	1 259	1 059	126	16	24	18
Összesen	5 590	3 274	489	77	97	72

**6. A regisztrált vállalkozások megoszlása főbb gazdasági ágak szerint
2010. szeptember 30.**

(%)

Gazdasági ágak	Ajakai kistérség	Ebből:				
		Ajka	Devecser	Kolontár	Somlóvásárhely	Túskevár
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	26,4	11,4	31,9	45,5	36,1	31,9
Ipar	7,2	8,0	5,5	6,5	9,3	5,6
Építőipar	7,0	6,6	4,1	5,2	8,2	8,3
Kereskedelem, gépjárműjavítás	11,8	12,2	13,5	7,8	7,2	6,9
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	6,4	5,7	5,7	3,9	8,2	8,3
Ingtatlanügyletek	11,5	15,0	7,2	7,8	4,1	5,6
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	7,1	8,7	6,3	2,6	2,1	8,3
Többi gazdasági ág	22,5	32,3	25,8	20,8	24,7	25,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

7. Személyijövedelemadó-adatok, 2009

Megnevezés	Az ezer lakosra jutó adózók száma	Egy adófizetőre jutó	
		személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem	személyi jövedelemadó
		forint	
Veszprém megye	471	1 625 086	276 110
Ajkai kistérség	455	1 553 247	235 319
ebből:			
Ajka	484	1 673 516	271 686
Devecser	393	1 481 326	230 963
Kolontár	457	1 335 965	158 976
Somlóvásárhely	412	1 420 857	185 692
Túskevár	428	1 381 937	189 524